

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Філософія культури»

Ступінь освіти	Бакалавр
Освітня програма	Філософія
Тривалість викладання заняття:	14-15 чверті
14 чверть лекції:	2 години
практичні заняття:	2 години
15 чверть лекції:	2 години
практичні заняття:	1 година
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=4502#section-2>

Кафедра, що викладає	Філософії і педагогіки
-----------------------------	------------------------

Викладач:
Шабанова Юлія Олександрівна
Завідувачка кафедри філософії і педагогіки,
Доктор філософських наук, професор

E-mail: Shabanova.Yu.O@nmu.one

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти, ауд. 117;

лекції та практичні заняття проводяться відповідно до розкладу.

1. Анотація до курсу

Філософія культури - обов'язкова дисципліна навчального плану підготовки бакалаврів за освітньою програмою «Філософія». В межах дисципліни розкриваються фундаментальні основи базових теоретичних засад філософії культури, формування здатності самостійно аналізувати явища та процеси культури та використовувати отримані результати на практиці.

2. Мета та завдання курсу

Мета дисципліни – сформувати у студентів аналітичну позицію та креативне мислення на підставі обізнаності щодо природи, сутності та функцій культури та мистецтва, закономірностей формування культурної специфіки різних епох та світоглядних парадигм при визначенні особистісної творчої позиції та цілісного світобачення

Завдання курсу:

Опанувати зміст та проблематику базових теоретичних засад філософії культури,

Сформувати здатності самостійно аналізувати явища та процеси культури та використовувати отримані результати на практиці.

3. Результати навчання

Інтерпретувати культурологічні тексти, адаптувати їх зміст до визначення сутності культури та її функцій в сучасному культурному середовищі

Вміти реферувати, рецензувати й коментувати першоджерела та дослідницьку літературу з культурфілософської проблематики

Узагальнювати культурні артефакти, явища процеси на рівні абстрактного мислення

Визначати головні особливості культурфілософських концепцій та залучати їх зміст до соціокультурних комунікацій

Розрізняти методологічні підходи та концептуальний зміст культурологічних теорій та світоглядних парадигми

Свідомо вибудовувати власну думку в інтелектуальних дискусіях, на підставі знань щодо сутності, специфіки, функцій, різновидів та видів соціокультурних явищ

4. Структура курсу

ЛЕКЦІЇ
<p>1. Поняття культури: його виміри і особливості Етимологія терміну “культура”. Багатоманітність дефініцій культури. Класифікації концепцій культури. Культура як об’єкт дослідження в етнології, етнографії, культурній і соціальній антропології, культурології, соціології культури. Поняття культурфілософії. Специфіка філософії культури. Філософія та культурологія. Філософія культури та соціологія.</p>
<p>2. Культура як феномен</p> <p>Особлива модальність культури в порівнянні з природою, суспільством, людиною. Культура як багатовимірна цілісність. Проблема самобуття культури</p> <p>Основні елементи в системі культури. Матеріальна, духовна та художня культура, їх взаємозв’язок. Структурні компоненти духовної культури: міфологія, релігія, ідеологія, мораль, наука, філософія. Художня творчість як особливий елемент культури.</p>
<p>3. Предметне буття культури</p> <p>Поняття предметності культури. Матеріальна, духовна та художня предметність культури.</p> <p>Основні форми матеріальної предметності культури: людське тіло, технічна річ, соціальна організація.</p> <p>Природно-матеріальна та культурна якості технічної речі. Форми існування речі в культурі. Феномен іграшки в культурі. Проблема престижності речі.</p>

Організація як опредмечене буття суспільних відносин. Соціальна організація в історичному процесі становлення людського суспільства. Концепція соціальної “мегамашини” Л.Мемфорда. Образи суспільних організацій в мистецтві.

Основні форми духовної предметності культури: знання, цінність, проект.

Знання як опредмечена пізнавальна діяльність людини. Практичне, міфологічне, ігрове знання. Пізнавальна діяльність як особлива галузь духовного виробництва.

Цінність як форма духовної предметності культури. Форми втілення та трансляції цінностей в історії людства. Художня та естетична цінність.

Проект як наслідок духовно-перетворювальної діяльності. Універсальність проектної активності буденної та дитячої ігрової свідомості на протязі всієї історії культури. Взаємозв’язок технічного і художньо-образного проектування. Створення моделей суспільних явищ. Художньо-образні проекти.

Втілений художній образ як форма предметності художньої культури. Масштабні модифікації художнього образу: мікрообраз, макрообраз, мегаобраз. Матеріальна форма як частина структури художнього образу. Аналіз художньої предметності в історичному аспекті. Поняття “мистецтво про мистецтво”. Морфологія художньо-образних структур в мистецтві.

4. Культура як семіотична система

Семіотика – вчення про знакові системи. Семіотика та семіологія. Мови культури (знакові системи) як засоби об’єктивації ідеальної предметності культури. Типологія знакових систем: семіотичні дослідження Ч.Пірса, Ф.де Сосюра, У.Еко, Ю.Лотмана, Р.Барта, М.Кагана.

Мова як феномен. Роль символів у культурі. Умовні, випадкові та універсальні символи. Семіотика міфу. Знакові системи культури в сфері життєво-практичних (побутових і ділових) контактів. Семіотика художньої культури. Загальна морфологічна структура семіозису культури.

5. Культура і природа: екологічні проблеми теорії культури

Взаємодія “природи” і “культури” на практичному, практично-духовному та духовно-теоритичному рівнях. М. Бердяєв про відношення “дух – природа”. Зміна уявлень про систему “природа – культура” в духовній історії людства. Поняття “другої природи”. Цивілізація та природа. Техніка як феномен. Суперечка про техніку в історії філософськокультурологічної думки. Філософія техніки. Екологічна криза як наслідок протиріччя розвитку техніки та природи. Проблема історичних причин екологічної кризи (Л.Уайт та Р.Атфілд). Екологічна етика. А.Швейцер. “Культура та етика”: світогляд благоговіння перед життям. Екологія та екологічна культура. Принципи екологічної культури.

6. Історична динаміка культур

Історична типологія культур. Універсальні критерії їх характеристик. Світоглядна парадигма як ідейна основа визначення специфіки культури. Природоцентризм (космоцентризм), теоцентризм, соціоцентризм (культуроцентризм), логоцентризм і антропоцентризм.

Культурні характеристики. Соціокультурна концепція П. Сорокіна.

Традиційні та нетрадиційні культури. Поняття «ментальність», «парадигма». Проблема інтеграції та самоцінності культур.

7. Культура та людина: антропологічні проблеми теорії культури

Людина як біосоціокультурна істота. Основні рівні відносин між культурою та людиною. Проблема “культура – людина” в контексті різних масштабних планів

існування людини. Людство і культура. Культура як багатовимірне поле культурних модифікацій (субкультур). Взаємозв'язок культури та окремої особистості. Людина як творіння культури. Вхідження людини в культуру в процесі її онтогенезу. Типологічний спектр культури особистості. Типи індивідуальної культури (М.С.Каган та Ч.Сноу).

Сім'я та школа як основні ланки в формуванні культурної людини

8. Проблема ідентичності в культурі

Поняття ідентичності. Ідентичність як прагнення людини до уподіблення. Механізми ідентифікації у Е.Фрома, З.Фрейда та сучасних дослідженнях. Культурна ідентифікація як самовідчуття людини в середині конкретної культури. Індивідуальна та групова культурна ідентичність. Культура, субкультура, контркультура.

Типологія форм культурної ідентифікації за Г.Абромсоном. Маргінали як опозиція традиційній (“нормальній”) культурній ідентичності. Концепція А.Фаржа.

Расова та етнічна ідентичність. Етнічна культура як субкультура. Національна ідентичність. Поняття націоналізму. Концепції націоналізму Д.Донцова та М.Бердяєва. Національна ідея. Ментальність та національна самосвідомість. Роль ментальності у процесі культурної ідентифікації. Типи ментальностей (Л.Леві-Брюль). Історія ментальностей. Антична ментальність. Середньовічна ментальність. Американська ментальність. Ментальність українського народу.

9. Культура та суспільство: соціальні проблеми теорії культури

Відмінність між системами “культура – природа” та “культура – суспільство”. Предметно-практичний та предметно-духовний аспекти взаємозв'язку суспільства та культури. Способи теоретичного осмислення проблеми “культура – суспільство”. Взаємодія соціальної та культурної “субстанцій” в організаційній, ідеологічній та художній

діяльності людей.

Культура в системі суспільного виробництва.

Взаємозв'язок між культурою та політикою. Політична культура.

Культура та суспільство у вигляді соціокультурної реальності. Інтеріоризація культури та суспільства в людині. Соціалізація та окультурення індивіда.

Взаємодія суспільства і культури в історичному процесі.

Взаємовідносини суспільства і культури як двох відносно самостійних систем буття людства в певний час.

Підпорядкування культури суспільству в ранньокласових соціокультурних системах.

Автономія культури від суспільства в добу Ренесансу. Принцип свободи як основа відносин культури і суспільства в Новий час.

10. Криза культури

Тема кризи культури в історії філософської думки. Європейська культура як наслідок кризового стану. Християнство як криза античної культури. Виявлення кризи в “Занепаді Європи” О.Шпенглера.

Кризові процеси в культурі як переоцінка ціннісних орієнтацій.

Самовідчуття людини в культурі як визначальний фактор кризи в культурі. “Криза європейського людства та філософії” Е.Гуссерля. Концепція К.Ясперса.

Криза в культурі як критерій самовизначення культури.

Криза культури як наслідок внутрішніх протиріч між складовими культури.

Криза культури як наслідок дії зовнішніх факторів.

Криза культури в контексті проблеми взаємозв'язку культури та цивілізації. Поняття цивілізації. Теорія цивілізацій у вченнях М.Данілевського, О.Шпенглера, А.Тойнбі, П.Сорокіна. Концепція зіткнення цивілізацій С.Хангтінгтона.

11. Елітарна та масова культура

Поняття елітарної та масової культури. Еліта та культура. К.Мангейм про культуру еліти. Концепція елітарної культури Х.Ортега-і-Гасета.

Масова культура як феномен. Поняття “масового суспільства”. Критика масової культури в сучасній філософії. Конформізм як вияв маскультури. Розповсюдження і сприйняття культури засобом тиражування. Поняття “індустрія культури”. Механізм сублімації. Механізм проєкції.

12. Сучасна культурна ситуація: тенденції подальшого розвитку культури
Поняття “постмодернізму”. Філософське осмислення культурної ситуації постмодернізму в працях П. Клоссовські, Ж. Бодріяра, Ж. Дельоза, Ж. Дерріда, М. Фуко, Ю. Крістевої, Ж. Лакана, Ж.-Ф. Ліотара. Поява нових галузей наукового дослідження: культурних студій, семіотичних студій, гендерних студій, постколоніальної теорії тощо.

Всепроникність постмодерну: постмодерн в галузі психології, права, мистецтва, політики. Критика постмодернізму: В. Фарія, П. де Ман, М. Ліла, К. Норіс, Н.Хомський.

Метамодерн як передчуття нової культурної парадигми. Реконструкція людини-цілісної

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

1. Філософія культури як галузь філософського знання

1. Визначення поняття культури.
2. Історія розвитку дисципліни.
3. Філософія культури та культурологія.
4. Концепції культури.

2. Специфіка культурного буття

1. Культура як друга природа.
2. Форми культури.
3. Художня культура та її особливості.

3. Особливості соціокультурної дійсності

1. Суспільний вимір культури.
2. Концепції суспільного та культурного розвитку.
3. Соціалізація та окультурення як етапи становлення особистості.

4. Культурні форми діяльності суспільства

1. Політика і культура.
2. Історія автоматизації культури від суспільства.
3. Регламентація та свобода. Свобода і культурно творчість.

5. Людина між культурою та природою

1. Роль культурного суб’єкта.
2. Взаємовплив культури та людини.
3. Онтогенез та філогенез.
4. Інститути соціалізації людини.

6. Координати людини в суспільстві та культурі

1. Психологія та філософія культурної творчості.
2. Механізми збереження індивідуальності.
3. Субкультури та контркультури як форми реалізації особи.

7. Природа та культура як ландшафти буття людини:

1. Доповнюваність духу і природи.
2. Традиційне відношення людини до природи. Міф.
3. Екологічна парадигма і зміна культури.
4. НТР та природа. Поняття техногенної культури.

8. Феномен масової культури:

1. Елітарна та масова культури.
2. Теорії та критика масової культури.
3. Культура як простір індустрії розваг.

4. Споживальництво як визначальна функція масової культури.
9. Філософія кризи та філософія культури:
1. Концепції кризи культури.
2. Європейська філософія та визначення кризи.
3. Криза у контексті стадіальності розвитку культури.
10 Особливості культури Постмодерну та Метамодерну
1. Епоха кризи та хаосу.
2. Поліконцептуальність постмодерну.
3. Метамодерн в пошуках смислів. Постіронія, щирість, осциляція

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети зі стільниковим інтернетом. Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс 365

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного опитування та самостійної роботи складає не менше 60 балів.

Максимальне оцінювання:

Теоретична частина	Практична частина		Разом
	При своєчасному складанні	При несвоєчасному складанні	
30	70	30	100

Підсумкове оцінювання	Диференційований залік відбувається у письмовій формі, складається з 20 тестових запитань, 1 відкритого запитання.
------------------------------	--

(якщо студент набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	<p>Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 4 бали.</p> <p>Правильна відповідь на відкрите запитання оцінюється у 20 балів. Відкриті запитання оцінюються шляхом співставлення з еталонними відповідями.</p> <p>Максимальна кількість балів за диференційований залік: 100</p>
---	---

6.3 Критерії оцінювання теоретичної частини (разом 30 балів).

Теоретична частина оцінюється за результатами опитування, яке містить 3 питання, кожне з яких оцінюється 10 балів

У разі використання технології дистанційної освіти усне опитування за темами контрольної роботи може проводитися усно з використанням інструментів Office 365 та Zoom.

Правильна відповідь **кожного питання** оцінюється 10 балами, а саме:

- **9-10 балів** – відповідь правильна, точна;
- **7-8 балів** – відповідь правильна, складає 80%;
- **5-6 балів** – відповідь не повна, складає 50%;
- **4-2 бали** – відповідь складає 20-40%;
- **1 бал** – відповідь неправильна повністю;
- **0 балів** – відповіді немає.

6.4 Критерії оцінювання практичної частини (разом 70 балів)

Практична робота передбачає виконання індивідуального завдання (1 завдання) та опанування тем практичних занять (6 тем). Правильна відповідь, або виконане індивідуальне завдання оцінюється максимально 10 балів за означеним вище критерієм. В індивідуальній роботі передбачено оцінювання елементів дослідницьких підходів (аналізу, синтезу, логічної аргументації, узагальнення, реферування та анотування першоджерел тощо).

Індивідуальні завдання оцінюються експертно, спираючись на компетентнісні характеристики, визначені НРК для бакалаврського рівня вищої освіти.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Політика щодо академічної доброчесності регламентується "Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка". <http://surl.li/alvis>

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація) робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. Викладач зобов'язаний у такому випадку видати інше індивідуальне завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Усі письмові запитання до викладача щодо навчальної дисципліни можуть надсилатися на персональну корпоративну електронну пошту, на платформу Teams та на вайбер викладача.

7.3. Політика щодо перескладання

Роботи, які надано викладачеві для перевірки із порушенням термінів, оцінюються нижчими балами. Перескладання відбувається із дозволу декана у разі поважної причини (наприклад, хвороба).

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням, він має право опротестувати виставлену оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять

Для здобувачів вищої освіти відвідування занять є обов'язковим. Причиною невідвідування занять є хвороба, участь в університетських заходах, навчання за індивідуальним графіком та академічна мобільність, що задокументовано. Про причину відсутності здобувач вищої освіти має повідомити викладача особисто або через старосту та самостійно надолужити пропущений матеріал. У разі міжнародної мобільності навчання може відбуватись в он-лайн режимі.

8. Рекомендована література

Основна

1. Шабанова Ю.О. Філософія культури / Підручник – Дніпро : ЛПРА, 2019. - 240 с.
2. Історія української культури (підручник) — В.А. Качкан, О.Б. Величко, Н.М. Божко та ін., - К.: Медицина, 2021
3. Філософія культури: основні поняття, напрями, персоналії : навч. посіб. / За заг. ред. М. О. Тимошенко.– Київ : [б.в.]; Чернівці : Букрек, 2020.– 623 с.
4. Шабанова Ю.О., Тарасова Н.Ю., Дичковська О.Я. Історія української культури : навч. посіб. для студ. усіх спец. денної та заочної форм навчання. – Д.: НГУ, 2012. – 141 с.
5. Шабанова Ю.О., Яременко І.А., Тарасова Н.Ю., Історія філософії: Сучасні комунікативні вчення. Навчальний посібник. Рекомендовано МОНмолодьспорт. – Дн-вськ: НГУ, 2012. – 150 с.
6. Виткалов С. В. Українська культура. Рівне : РДГУ, 2015. 195 с

Додаткова

1. Виткалов С. В. Історіографія культури України. Рівне : РДГУ, 2016. 186 с.
2. Гатальська С. М. Філософія культури. К.: Либідь, 2005. - 328 с.
3. Гейзінга Й. Homo ludens. – К., 1994.
4. Гуревич П.С. Філософія культури // https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/gurevich/index.php
5. Демчук Р. Українська ідентичність у модусі ідеологем. Київ : Стародавній світ, 2015.
6. Качкан В. А., О. Б. Величко, Н. М. Божко та ін. Історія української культури. – Київ : Медицина, 2014. - 231 с.
7. Кристева, Ю. Самі собі чужі – К. : Основи, 2004.
8. Культурологія. Розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник / Кравець М. С. - Львів : Новий Світ-2000, 2019. - 259 с
9. Культурологія: Могилянська школа: колективна монографія. – Київ, 2018. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/14376>

10. Культурологія: розвиток культури в інформаційному вимірі: підручник – Львів: Новий Світ2000, 2019. – 260 с.
11. Культурологія: теорія та історія культури. Навч. посіб. Видання 3тє, перероб. та доп./За ред. І. І. Тюрменко. – Київ: Центр учбової літератури, 2010. – 370 с.
12. Личковах В. А., Юайхулліна Г. Етнокультурологія. – Київ : НАКККіМ, 2018.
13. Ліотар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну // Філософ. і соціол. думка. – 1995. – № 5–6.
14. Марсель Г. Homo viator. – К., 1999.
15. Основи культурології: Навч. посіб. / За ред. Л.О. Сандюк та Н.В. Щубелки. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 400 с.
16. Попович М. Модерн і постмодерн: філософія і політика // Дух і Літера. – №9–10. – К., 2002.
17. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество.
https://platon.net/load/knigi_po_filosofii/sociologija/sorokin_p_a_chelovek_civilizacija_obshhestvo/25-1-0-2103
18. Тойнби А. Постыжение истории / А. Тойнби; Пер. с англ.; Отв. ред. В.И. Уколова. - М.: Айрис Пресс, 2005. - 638 с.
19. Шабанова Ю.А. Философия и музыка: место встречи – человек / Монография – Д.: Лира, 2017 – 172 с.
20. Швейцер А. Культура и этика / Перевод Н.А.Захарченко и Г.В.Колшанского Общая редакция и предисловие проф. В.А.Карпушина. – М: Прогресс, 1973.
21. Шпенглер О. Занепад Європи. <https://nashformat.ua/products/zanepad-evropy-709370>
22. Элиаде М. Аспекты мифа. <https://www.yakaboo.ua/ua/aspekty-mifa.html>